

Tryggare tillsammans

En rapport om brottsutsattheten i dagligvaruhandeln
och hur vi genom samverkan kan skapa förändring.

Kort om ICA

Med nära 1300 butiker är ICA Sverige den ledande dagligvaruaktören i Sverige. De fristående ICA-handlarna äger och driver butikerna själva men har avtal med ICA Sverige om bland annat gemensamma inköp, logistik, marknadskommunikation och butiksutveckling.

Förord

Dagligvaruhandeln är en av Sveriges mest brottsutsatta branscher. Många av de ICA-handlare jag pratar med vittnar om hur stöldproblematiken vuxit explosionsartat de senaste åren och att den ofta är driven av organiserad brottslighet. Kriminella ligor kan tömma hela butiker på dyra kött detaljer och flera handlare har tvingats sluta förvara dyrare varor i butikshyllorna. Den brottslighet som drabbar dagligvaruhandeln varje dag är ett problem för hela samhället och det som oroar mig mest är att utvecklingen går åt fel håll.

Statistik från Svensk Handel visar att brottsutsattheten inom dagligvaruhandeln nådde rekordnivåer under 2024. Hela 74 procent av butikerna rapporterade att de varje månad utsatts för stöld eller hot, vilket är den högsta siffran sedan mätningarna började 2018. Vårt eget resultat visar på samma trend.

Sveriges ICA-handlare har i över 100 år spelat en avgörande roll i att stärka de orter där de verkar. Deras arbete handlar om mer än att driva butiker – det handlar om att bidra till trygghet, inkludering och en hållbar framtid. Genom att sponsra lokala föreningar, erbjuda praktikplatser till ungdomar, investera i säkerhetssystem och engagera sig i allt ifrån hälsa till krisberedskap visar landets cirka 1 500 ICA-handlare vad det innebär att vara en aktiv samhällsaktör – från den lilla butiken på landsbygden till den större butiken i staden.

Påfart ICA är ett annat exempel på hur vi på ICA vill bidra till tryggare samhällen. Det nystartade initiativet kombinerar utbildning med praktik och syftar till att hjälpa personer som står utanför arbetsmarknaden att få arbetslivserfarenhet inom handeln.

Med butiker i stort sett i varje kommun runtom i landet vill ICA och alla ICA-handlare vara en del av lösningen på det mycket allvarliga problem som brottsligheten skapar.

ICA har tagit fram den här rapporten för att visa hur brottsutsattheten i dagligvaruhandeln ser ut, för att identifiera luckor i det lokala brottsförebyggande arbetet och inte minst – för att visa vilka lösningar som är särskilt viktiga för att snabbt komma längre i trygghetsarbetet. Den akuta trygghetskris vi befinner oss i kräver betydligt mer av hela samhället.

Trygghet skapas inte av en enskild aktör utan det är något vi bygger tillsammans. Framför allt visar den här rapporten att samverkan på den lokala orten måste öka, och att dagligvaruhandeln behöver inkluderas i kommunens strategiska brottsförebyggande arbete. Jag och mina kollegor är redo – låt oss gemensamt arbeta för en handel och ett Sverige där säkerhet och trygghet är en självklarhet för alla.

Eric Lundberg, vd ICA Sverige

Sammanfattning

Stölder och hotfulla situationer har blivit en del av vardagen i dagligvaruhandeln. Under 2024 utsattes hela 74 procent av dagligvarubutikerna för någon form av stölder eller hot varje månad enligt Svensk Handels Trygghetsbarometer. Samma källa visar också att var tredje butik utsätts för stölder en vanlig vecka. Översatt till ICA innebär det närmare 500 butiker per vecka. ICAs egna säkerhetsindex visar också att:

- **Fler än sju av tio handlare** svarar att det uppstår hot och hotfulla situationer i samband med stölder.
- **Tre av fyra handlare** uppger att stölderna ökar för tredje året i rad.
- **Sex av tio handlare** uppger att de tvingas placera om särskilt stöldbegärliga varor, exempelvis bakom disk eller i låsta skåp.

För butikerna innebär detta inte bara ekonomiska förluster, utan även en arbetsmiljö präglad av risk och oro. Utvecklingen påverkar också tryggheten i närområdet och kräver kraftfulla åtgärder.

KOMMUNERNA INVOLVERAR INTE NÄRINGSLIVET I TILLRÄCKLIG GRAD

Sedan juli 2023 har kommunerna ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet. I det ingår att alla kommuner ska ha ett strategiskt råd som beslutar om just den strategiska inriktningen för det brottsförebyggande arbetet. Trots att nästan alla kommuner har ett sådant råd visar ICAs analys att näringslivet allt för sällan ingår och att brott mot företag inte heller kartläggs särskilt ofta:

- Endast **tre av tio kommuner** har med näringslivet i sina strategiska råd, trots att nästan alla kommuner har sådana råd.
- Bara **drygt fyra av tio kommuner** uppmärksammar brott mot företag i sina brottskartläggningar.

För att det lokala brottsförebyggande arbetet ska vara framgångsrikt behövs alla viktiga aktörer och inte minst näringslivet samt att man har en gemensam lägesbild där alla aktörers perspektiv tas tillvara.

Näringslivets involvering på strategisk nivå är viktigt för att få större fokus på företagens utsatthet för brott. Kommuner som har strategisk och praktisk samverkan med näringslivet söker också oftare stöd från företagen i det brottsförebyggande arbetet. Att involvera näringslivet underlättar samarbetet och det finns mycket att vinna både för kommuner och näringsliv när näringslivet involveras och där många olika aktörers perspektiv tas tillvara.

I Umeå har ett trygghetsprojekt i stadsdelen Ålidhem gett positiva resultat. Projektet startade på en ICA-handlares initiativ och hösten 2020 tecknades en trygghetsöverenskommelse mellan kommun, polis, andra handlare och fastighetsägare. Samarbetet och konkreta åtgärder som förbättrad belysning, nya och förbättrade säkerhetsrutiner, systematisk brottsanmälan, ökad polisnärvaro och utbyte av erfarenheter är centrala delar i ett framgångsrikt samarbete för trygghet som fortfarande pågår.

TRYGGARE BUTIKER KRÄVER SAMVERKAN OCH POLITISKA ÅTGÄRDER

Nyckeln till framgång i det lokala trygghetsarbetet är samverkan. Ingen aktör kan ensam lösa problemen – polis, kommun, skolor, näringsliv och andra lokala aktörer behöver arbeta tillsammans för att skapa tryggare butiker och lokalsamhällen.

Politiken måste också hjälpa till och stötta trygghetsarbetet. ICA har därför identifierat fyra konkreta politiska åtgärder för tryggare butiker och ett tryggt samhälle:

- 1. Nationell strategi mot organiserade stöldligor.** Ett träffsäkert arbete skulle inte bara skydda dagligvaruhandeln utan även vara ett viktigt led i bekämpningen av den organiserade brottsligheten i stort.
- 2. Dagligvaruhandeln behöver involveras i kommunernas strategiska råd.** Dagligvaruhandeln är en av de mest brottsutsatta branscherna och därför är bland annat ICA-handlarnas kunskaper och erfarenheter särskilt viktiga när det gäller brottsmönster och konsekvenser av brott såväl som för åtgärder mot brott och tryggare lokalsamhällen.
- 3. Stölder måste få konsekvenser.** Polisens resurser måste prioriteras också till dessa så kallade mängdbrott, som idag i allt för stor utsträckning bara läggs ned. Påföljder och beloppsgränsen för ringa stöld behöver sänkas.
- 4. Ett skärpt tillträdesförbud.** Ett effektivt förebyggande instrument är möjligheten att porta de som återkommande stjäl i butiker. Det tillträdesförbud som finns idag fungerar dock inte, utan är ytterst omständligt att ansöka om och ofta blir det avslag.

”

Det jag ofta hör är att man vill lägga över ansvaret på någon annan. Men det är ett gemensamt ansvar. Alla barn är allas ansvar – om vi inte för dialog, om vi inte samverkar, då kan vi inte vända den utveckling som varit under en längre tid och det tror jag ligger i allas intressen”

Sofi Hjärne, ICA Supermarket Bergsjön

"Ingen k

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	4
Kommunerna involverar inte näringslivet i tillräcklig grad	4
Tryggare butiker kräver samverkan och politiska åtgärder	5
För handeln är brott en del av vardagen	8
Handeln utsätts för upp till 120 000 butiksstölder varje år	8
I dagligvaruhandeln utsätts två av tre butiker för stöld eller ringa stöld varje vecka	10
Det finns flera gärningsmannaprofiler	14
Glapp mellan ambition och verklighet i trygghetsarbetet	16
Kommunerna har ansvaret för det lokala trygghetsarbetet	16
Näringslivet är bara med i strategiska rådet i tre av tio kommuner	18
Få kommuner lever ännu upp till lagens alla ansvarsområden	18
Bara drygt fyra av tio kommuner har uppmärksammat brott mot företag	20
Näringslivets involvering bidrar till att synliggöra och motverka brott mot företag	21
Det finns god kunskap om viktiga nycklar i framgångsrika samarbeten	25
ICAs fyra konkreta åtgärder för en tryggare dagligvaruhandel	28
Referenser	30

För handeln är brott en del av vardagen

Handeln är en av Sveriges mest brottsutsatta branscher. Varje dag konfronteras butiksägare och anställda med stölder och andra brott som påverkar både arbetsmiljö och ekonomi.

Det som dominerar brottsbilden hör till kategorin mängdbrott såsom stölder i butik. Även om varje enskild stöld kan framstå som mindre allvarlig, ligger problematiken i just det stora antalet, mängden, brott som begås. Den återkommande utsattheten för stölder skapar en ständig press på både handlare och anställda. Det leder till konsekvenser som går långt bortom värdet av det som stjäls.

I det här kapitlet visar vi hur brottsutsattheten i Sverige ser ut. Utgångspunkten är att först beskriva läget för handeln i stort för att sedan fokusera specifikt på dagligvaruhandeln som drabbas ännu hårdare. I samband med det presenteras ICAs egna mätningar av brottsutsattheten bland ICA-handlare. Kapitlet avslutas med att titta närmare på vilka det är som begår brotten.

Vad är mängdbrott?

Mängdbrott är brott som är vanligt förekommande i samhället. Denna typ av brott dominerar brottsbilden i handeln och utgörs till stor del av stöld och ringa stöld (tidigare kallat snatteri). Beloppsgränserna är inte bestämda i lag utan utgår ifrån praxis och påverkas av olika faktorer. Aktuella beloppsgränser 2025, enligt praxis:

- Stöld: värde över 1 250 kronor.
- Ringa stöld: värde upp till 1 250 kronor.

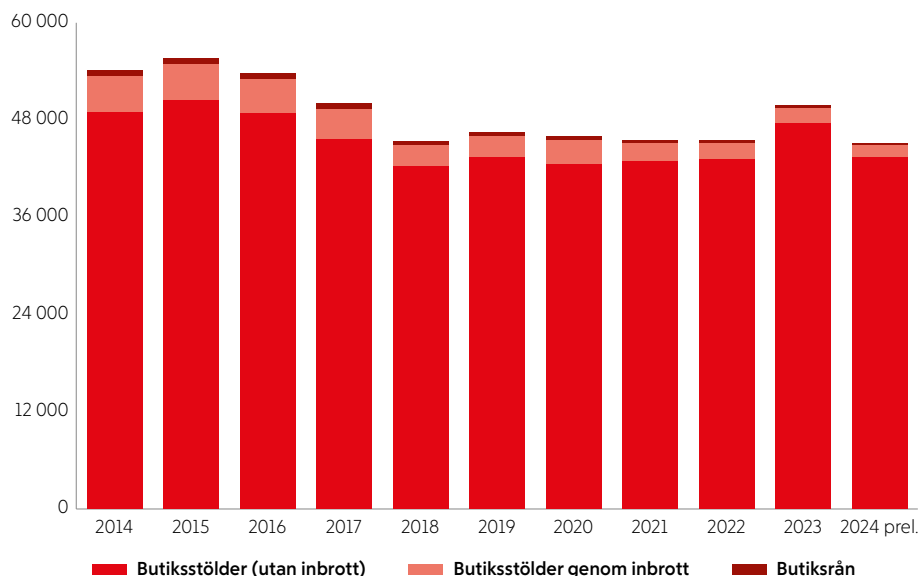
Gränsen för ringa stöld föreslås höjas till 1 500 kronor på grund av prisutvecklingen, vilket gör att ännu färre brott i så fall kommer klassas som stöld.¹

HANDELN UTSÄTTS FÖR UPP TILL 120 000 BUTIKSSTÖLDER VARJE ÅR

Den officiella brottsstatistiken från Brottsförebyggande rådet (Brå) visar att de polisanmälda butiksstölderna i handeln som helhet under den senaste tioårsperioden har legat på mellan 40 000 och 50 000 per år. Medan butiksstölder under öppettider är vanligast, har de grövre brotten butiksrån minskat över tid. Det kan delvis förklaras med butikernas övergång till slutna kontanthanteringssystem. Trots denna minskning polisanmälades ändå i genomsnitt fyra butiksrån varje vecka under 2024.

¹ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/gransen-for-snatteri-kan-hojas>.

DIAGRAM 1. Polisanmälda butikstölder och butiksrån, 2014–2024.

Källa: Brå.

Den officiella statistiken om butikstölder visar sannolikt endast toppen av isberget. Dels kan stölder gå obemärkt förbi. Dels visar både bransch- och arbetsgivarorganisationen Svensk Handel (2025) och Svenskt Näringsliv (2024) i sina undersökningar att färre än fyra av tio butikstölder anmäls till polisen.

En förenklad överslagsberäkning med utgångspunkt i antalet polisanmälda butikstölder 2024 och att mellan 37 och 63 procent av stölderna enligt Svensk Handel polisanmäls, visar att det skulle vara mer rättvisande att säga att det snarast sker 69 000 till 120 000 butikstölder på ett år. Det motsvarar mellan 189 och 329 butikstölder varje dag.

En viktig förklaring till att inte alla butikstölder polisanmäls är att de sällan leder någonvart och att det inte alltid upplevs vara värt att lägga ned tid och resurser på att anmäla (Svenskt Näringsliv, 2024). Det är förståeligt även om det också bidrar till en förskönande bild av brottsutsattheten i handeln. Polisanmälningar är viktiga för att polisen, kommunerna och politikerna ska få en bild av hur brottsligheten faktiskt ser ut och utvecklas och vilka konsekvenser den får. Även om få gärningspersoner döms för stölder är polisanmälningarna förstås också grunden för att ställas till svars och för att inte begå fler brott. När allt för få brott polisanmäls är risken också att det försvagar möjligheten att göra brottsbekämpningen mer träffsäker.

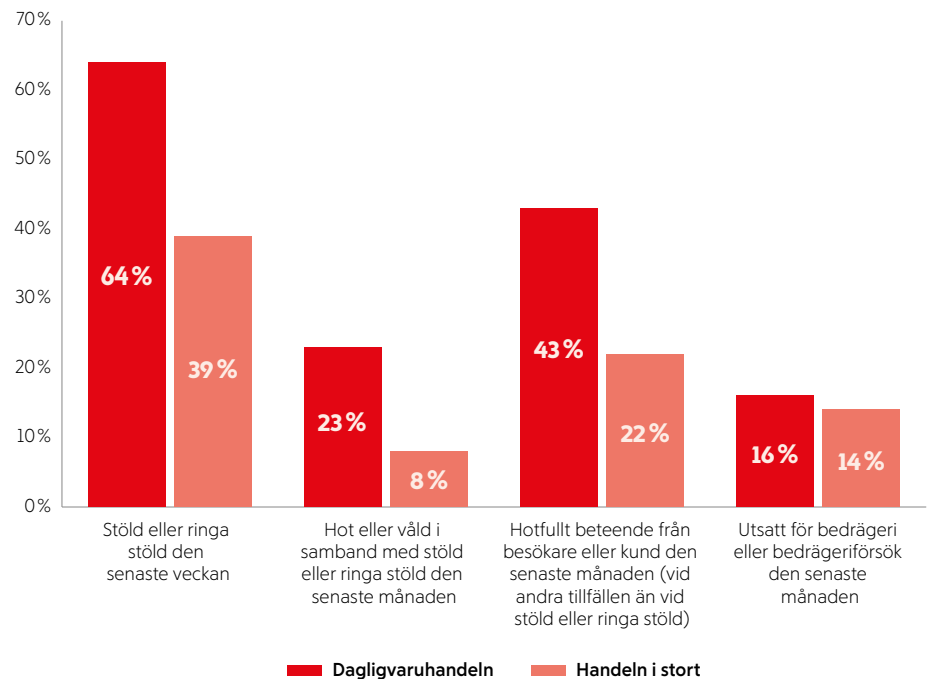

Polisanmälningar är viktiga för att polisen, kommunerna och politikerna ska få en bild av hur brottsligheten faktiskt ser ut och utvecklas och vilka konsekvenser den får.

I DAGLIGVARUHANDELN UTSÄTTS TVÅ AV TRE BUTIKER FÖR STÖLD ELLER RINGA STÖLD VARJE VECKA

Svensk Handels undersökningar visar att dagligvaruhandeln drabbas särskilt hårt av brott. Det är närmare två av tre butiker som utsätts för stöld eller ringa stöld (snatterier) under en genomsnittlig vecka. Stölderna är också ofta förknippade med hot eller våld. På månadsbasis gäller det drygt en femtedel av stölderna. Därtill kommer hotfulla beteenden från besökare och kunder som inte är direkt kopplade till stöld. Drygt fyra av tio dagligvarubutiker drabbas av det en typisk månad.

DIAGRAM 2. Butikers utsatthet för brott, 2024.

NOT: Svensk Handel undersöker även handelns utsatthet för inbrott, men få butiker uppger att de utsätts för det (1 procent). Inbrotten har därför exkluderats i diagrammet.

Källa: Svensk Handel (2025).

Svensk Handel tar även fram ett säkerhetsindex som är ett sammanfattande mått på andelen unika butiker som blivit utsatta för minst ett av dessa fyra brott varje månad:

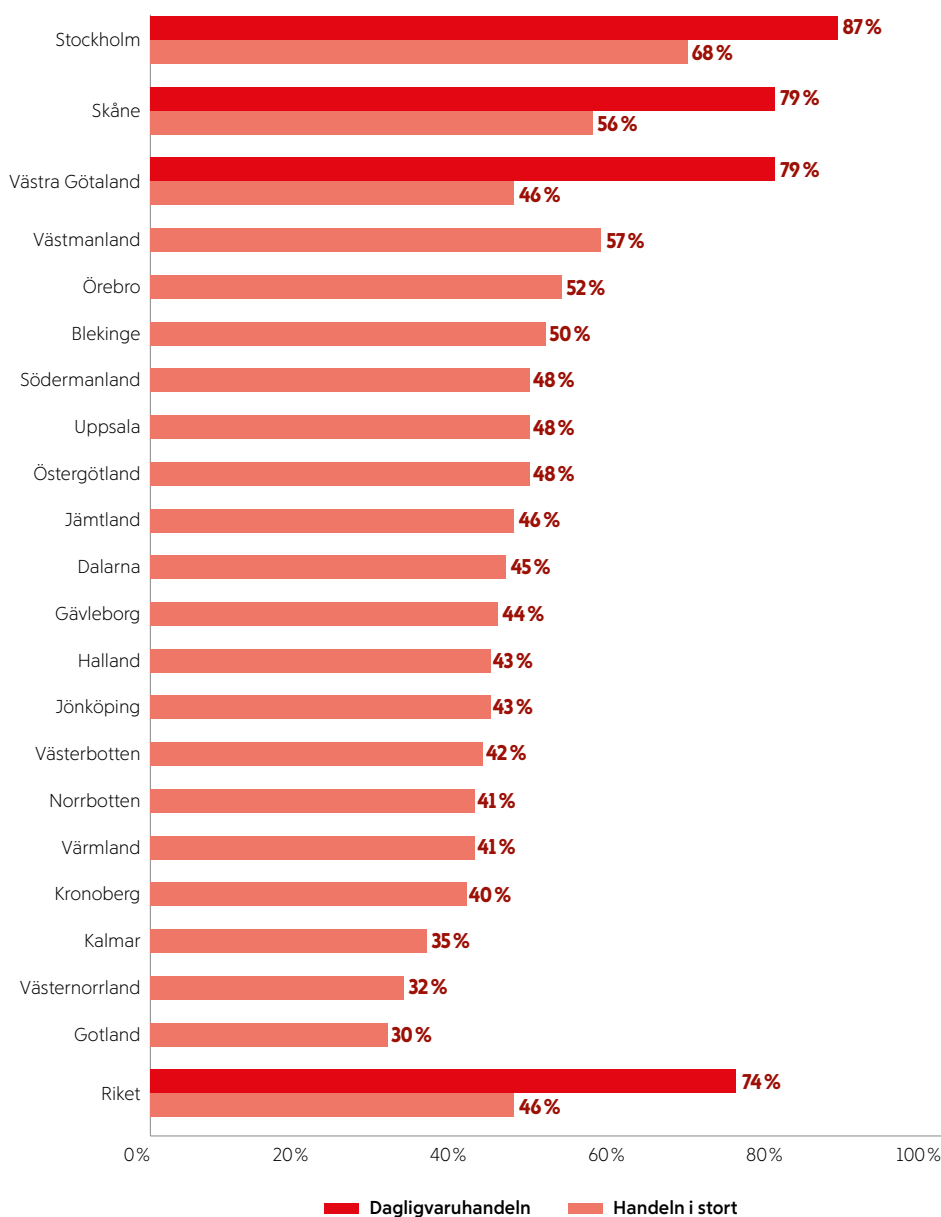
1. Stöld eller ringa stöld (snatteri) den senaste veckan,
2. Hot eller våld i samband med stöld eller ringa stöld den senaste månaden,
3. Inbrott den senaste månaden, och
4. Hotfullt beteende från besökare eller kund (vid andra tillfällen än vid stöld eller ringa stöld) den senaste månaden.

För handeln i stort har 46 procent av alla butiker drabbats av något av dessa brott. För dagligvaruhandeln är siffran betydligt högre. I genomsnitt har hela 74 procent av dagligvarubutikerna utsatts för något av de fyra brotten varje månad under 2024 (Svensk Handel, 2025).

Brott som stölder, hot och våld, inbrott och hotfulla beteenden sker alltid lokalt och även om brottsutsattheten varierar geografiskt är ingen del av landet förskonad. Svensk Handel har delgett ICA statistik om hur säkerhetsindexet ser ut specifikt för dagligvaruhandeln i storstadslänen. Det är dock inte möjligt för övriga län.

Som väntat är utsattheten för något av de fyra brotten 1–4 enligt punktlistan på föregående sida, betydligt större bland butikerna i dagligvaruhandeln än för handeln i stort i storstadslänen. Stockholmsbutikerna är i högst grad drabbade av brott varje månad. Det är rimligt att tro att brottsutsattheten är högre i dagligvaruhandeln i alla län även om det inte statistiskt går att spegla för alla.

DIAGRAM 3. Andelen butiker som utsatts för minst ett av de fyra brotten *stöld eller ringa stöld, hot eller våld i samband med stöld eller ringa stöld, inbrott eller hotfullt beteende* varje månad, 2024.

Källa: Svensk Handel (2025).

ICAs utsatthet för stölder och hot

ICA gör egna mätningar av brottsutsattheten bland ICA-handlarna och ICAs säkerhets-index visar att:

- Fler än sju av tio handlare svarar att det uppstår hot och hotfulla situationer i samband med stölder.
- Tre av fyra handlare uppger att stölderna ökar för tredje året i rad.
- Sex av tio handlare uppger att de tvingas placera om särskilt stöldbegärliga varor, exempelvis bakom disk eller i låsta skåp.

En beräkning som kallas butikshundringen, som Svensk Dagligvaruhandel har gjort, visar också att butiker i genomsnitt lägger nästan dubbelt så mycket på säkerhet och svinn jämfört med rörelseresultatet per hundralapp som det handlas för. Svinn och säkerhet kostar i snitt 5,09 kronor per hundra kronor och för genomsnittsbutiken är rörelseresultatet på 2,81 kronor per hundralapp.²

² <https://www.svenskdagligvaruhandel.se/wp-content/uploads/Butikshundringen-2023.pdf>.

Situationen med butiksstölder är värre än värst

Conny Holmlund har varit ICA-handlare sedan 2003 och arbetat inom ICA sedan 1986 och han menar att läget när det gäller stölder har blivit värre och värre.

– Det är som att man använder butikerna som sitt eget skafferi, en del går in och tar det de vill ha, säger Conny med stor frustration.

Frustrationen kommer inte minst av att det är svårt att få hjälp. Stölderna prioriteras inte av polisen som därför inte är särskilt närvarande. För att ge en mer verklighetsbaserad bild än den statistiska gjorde Conny ett test i mars 2023. Från då och tio månader framåt anmälde han samtliga stölder som uppmärksammades i butiken och det var närmare 280 stycken.

– Det här är samtidigt kanske en tiondel av allt som händer, förklarar han och menar att mörkertalet är stort i den officiella statistiken. Gångra det med fem butiker i området så blir det närmare problemets omfattning. Statistiken som finns visar långt ifrån allt.

”Gränsen borde ligga väldigt lågt, kanske runt 50 kronor, så att brott faktiskt kan kallas för vad de är och få konsekvenser.

Ett allvarligt arbetsmiljöproblem

– Det är ett arbetsmiljöproblem, förklarar Conny, och beskriver risker för verbala påhopp och hot om han själv eller någon ur personalen upptäcker någon som stjal och till exempel försöker kontrollera en väska.

– Jag och de äldre kanske vågar gå på och konfrontera tjuvar, men inte de unga medarbetarna. Jag vill inte heller att personalen tar risker. Jag har på ett sätt slutat bry mig om faran, men det finns en viss oro bland personalen.

Stölderna är också ett ekonomiskt problem. Conny uppskattar förlusterna kopplat till stölder till runt två miljoner kronor per år. Till det kommer stora investeringar i säkerhet.

– Vi lägger ungefär en miljon per år på kamerasystem, butikskontrollanter och väktare vid öppning och stängning, berättar Conny. Vi är också extremt noga med att ha ytor som är kamerabevakade så att allt syns.

INTERVJU

Stöldernas mönster

Stölderna följer vissa mönster. Ungdomar stjal främst godis, läsk och energidrycker, medan "vanliga Svenssons" ibland struntar i att betala för dyrare varor som kött. Det sker också bedrägerier i självscanningen där kunder avsiktligt väger upp exempelvis scampi som gul lök.

– Vissa har inte en enda spänn och tar en macka eller en yoghurt, fortsätter Conny. Och så har vi de organiserade ligorna som kommer in och har planerat exakt vad de ska stjäla.

"Vi blir inte förstådda"

Det som framför allt driver Connys frustration är känslan av att ingen förstår eller prioriterar problemet.

– Vi handlare, det är samma för ICA, Willys och Coop, har hamnat på en ny nivå av frustration. Vi blir inte förstådda och allt faller tillbaka på oss. Vi får mindre tid att utveckla butikerna för att vi i stället jagar brottslingar, säger han och skakar på huvudet.

Hans kritik är särskilt skarp mot beloppsgränsen för ringa stöld (snatteri) som gör att de stölderna närmast ses som "pojkestreck". Sedan 2019 har gränsen legat på 1 250 kronor.

– Man kan stjäla för 1 240 kronor utan att något egentligen händer. Gränsen borde ligga väldigt lågt, kanske runt 50 kronor, så att brott faktiskt kan kallas för vad de är och få konsekvenser.

Mer verkstad, mindre prat

Conny efterlyser mer verkstad och mindre prat i samarbetet mellan handlare, fastighetsägare, polis och kommun. Han deltar i samverkansmöten men upplever att det mest blir information och statistik utan konkreta åtgärder.

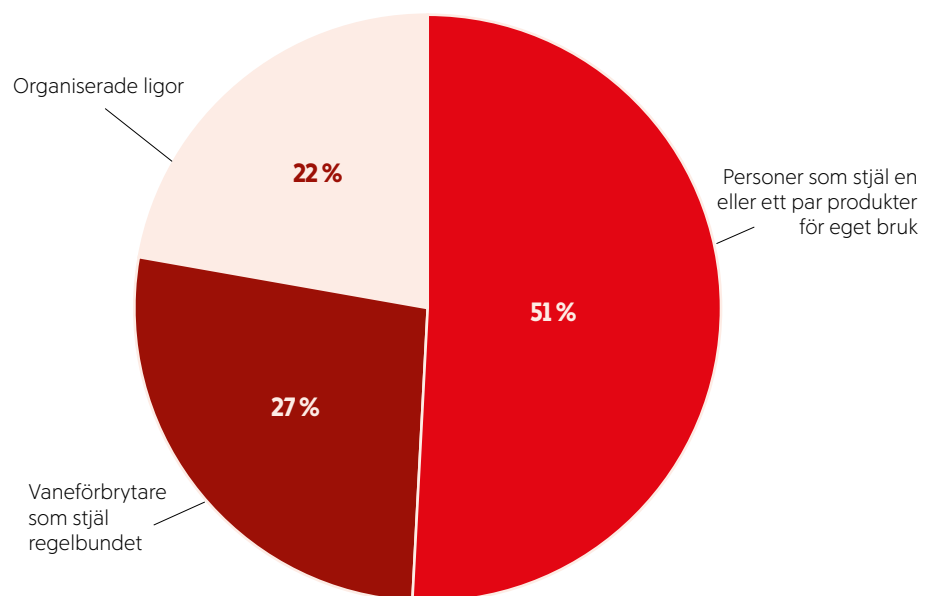
– Vi kan prata hur mycket som helst, men om brott inte leder till konsekvenser kommer det inte bli någon förändring. Vi behöver jobba okonventionellt, på nya sätt, det ska inte löna sig att begå brott.

DET FINNS FLERA GÄRNINGSMANNAPROFILER

När man tittar närmare på vilka som stjälar i dagligvarubutiker finns det inte bara en tydlig gärningsmannaprofil. Det kan vara unga personer som påverkas av sina kompisar att testa gränser och som snattar (Brå, 2024). Det kan vara människor som har hamnat snett i livet på grund av droger eller som har så dåligt med pengar att de ser stölder som enda utvägen. Ofta sker dessa stölder utan större planering, någon ser en möjlighet och tar den. Men det finns också en annan typ av stölder som är mer genomtänkta. Här handlar det om personer som stjälar varor för att sälja vidare. Ibland är de del av större kriminella nätverk och/eller organiserade ligor där man också sysslar med annan brottslighet.

Svensk Handel (2024) menar att det är fler som stjälar någon enstaka vara för eget bruk 2024 jämfört med för tre år sedan. Enligt dagligvaruhandlarna ökar också stölderna som organiserade ligor står för. Det driver upp antalet stölder totalt sett.

DIAGRAM 4. Gärningsmannaprofiler stölder i dagligvaruhandeln, 2024.

Källa: Svensk Handel (2024).

Att just personer som stjälar för eget bruk har ökat relativt vaneförbrytare kopplas dels till det försämrade ekonomiska läget och att fler har små ekonomiska marginaler, dels till minskad respekt för auktoriteter. Det sistnämnda handlar om att det inte verkar ses som lika skamfyllt att stjäla.

”

Det är värre än värst, särskilt när det gäller stölder. Vi behöver hjälp. Samhället i stort måste få fakta på bordet och förstå situationen. Politikerna förstår inte vilka problem vi har och då kan de inte heller stifta rätt lagar”

Conny Holmlund, ICA Kvantum Märsta.

En aspekt av stölderna som Svensk Handel (2024) tar upp är att de moderna betalsystemen har skapat nya utmaningar. Nästan 70 procent av alla stölder sker i självbetjäningsskassorna.

En orsak till att det tycks ske fler stölder i de mer moderna betalsystemen än i bemannad kassa kan vara att det blir enklare för den som stjäl när den mänskliga övervakningen inte är lika påtaglig, både praktiskt och samvetsmässigt (Svensk Handel, 2024, s. 14).

Dagligvaruhandlarna menar utifrån detta att stölderna har blivit mer komplexa att hantera.

Kött är den vara som stjäls mest, följt av godis, energidryck, kaffe och annan dryck. Särskilt köttstölderna har fått ökad uppmärksamhet då dessa misstänks höra till de organiserade stölderna kopplade till kriminella nätverk och ligor, där varorna säljs vidare till restauranger på en svart marknad (Svensk Handel, 2024). Att aktivt förebygga butiksstölder har potential att också ge stora effekter i kampen mot den organiserade brottsligheten.

Att det finns olika gärningsmannaprofiler när det gäller stölder och andra brott i dagligvaruhandeln innebär att det krävs flera olika typer av brottsförebyggande åtgärder och riktade insatser för att kunna komma åt de problem som brottsligheten för med sig.

Särskilt köttstölderna har fått ökad uppmärksamhet då dessa misstänks höra till de organiserade stölderna kopplade till kriminella nätverk och ligor.

Glapp mellan ambition och verklighet i trygghetsarbetet

Det brottsförebyggande arbetet kan bara bli framgångsrikt om man arbetar systematiskt och strukturerat, och den lokala nivån är särskilt viktig. Detta kräver kunskap om brottens omfattning, struktur och utveckling samt en analys av möjliga bakomliggande orsaker. Utifrån denna kunskap behöver man vidta relevanta åtgärder som både påverkar individens benägenhet att begå brott och fokuserar på tillfällen och platser där brott begås (Regeringen, 2017, 2024). Kommunerna har en viktig roll här och det är också bakgrunden till att kommunerna sedan juli 2023 har fått ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete (SFS, 2023:196).

I det här kapitlet visar vi hur långt kommunernas brottsförebyggande arbete har kommit genom att analysera delar av Brå:s senaste uppföljande enkät till kommunerna. Utgångspunkten är det lagstadgade ansvaret för samverkan med relevanta aktörer och kartläggning, analys och åtgärder mot brott. I samband med det ser vi också närmare på vad näringslivets involvering i det brottsförebyggande arbetet ser ut att ha för betydelse. Kapitlet avslutas med att belysa viktiga nycklar för att trygghetssamarbeten lokalt ska ha goda förutsättningar att lyckas och här presenteras också ett par initiativ som ICA specifikt arbetar med som stöd i trygghetsarbetet.

KOMMUNERNA HAR ANSVARET FÖR DET LOKALA TRYGGHETSARBETET

Med den nya lagen (SFS, 2023:196) har kommunerna fått flera ansvarsområden som ska göra det brottsförebyggande arbetet mer effektivt och kunskapsbaserat. Kommunerna ansvarar för två centrala samverkansformer. Den ena är det strategiska rådet eller det lokala brottsförebyggande rådet som det också kallas i vissa kommuner, som ska ledas av kommunen och inkludera relevanta aktörer. Rådet ska fungera som en styrgrupp för det lokala brottsförebyggande arbetet och ha fokus på övergripande, långsiktiga frågor och strategiska beslut. Den andra är samverkansöverenskommelser eller skriftliga avtal mellan kommunen och relevanta aktörer. Överenskommelserna ska beskriva konkret hur den mer praktiska samverkan ska gå till.

Utöver samverkansansvaret har kommunerna också fått ett tydligt uppdrag att arbeta systematiskt med kartläggning, analys och åtgärder. Det innebär att varje kommun ska ta fram en lägesbild som beskriver brottsligheten inom kommunens geografiska område. Lägesbilden ska innehålla både en kartläggning av brottslighetens omfattning och dess konsekvenser såväl som en analys av brottslighetens orsaker. Med lägesbilden som grund ska kommunen sedan besluta om en åtgärdsplan med konkreta insatser för att förebygga brott.

Brå:s uppföljning av kommunernas brottsförebyggande arbete 2024

För den här rapporten har ICA beställt och analyserat statistik från Brå:s senaste enkät till kommunerna om deras brottsförebyggande arbete. Den enkäten genomfördes våren 2024 (vecka 16–23). Enkäten skickades till samtliga kommuner och alla stadsdelar i Stockholms och Göteborgs kommun, totalt 305 respondenter varav 295 också har svarat.

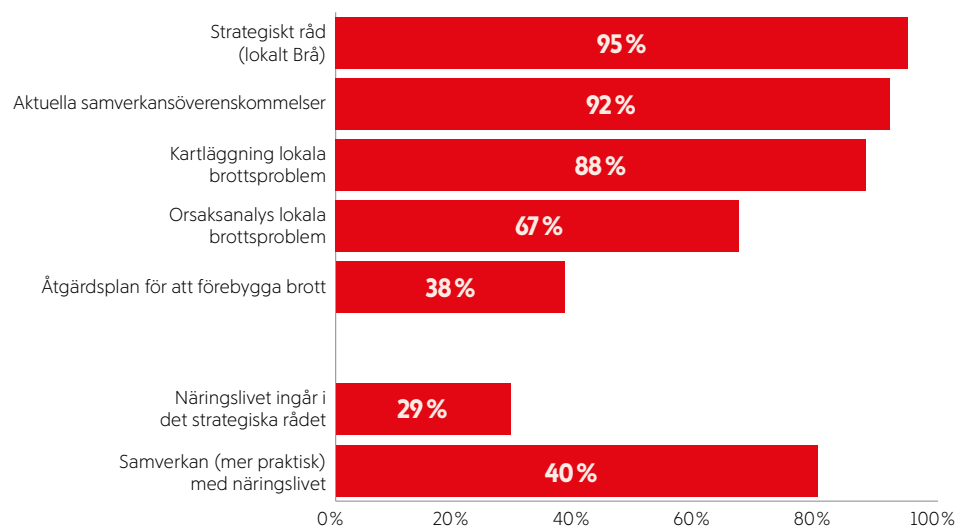
Brå:s uppföljande enkäter till kommunerna om deras brottsförebyggande arbete har gjorts sedan 2017 när Brå fick i uppdrag att utveckla det nationella stödet och samordningen av det arbetet. Enkätfrågorna har utvecklats i de senaste årens enkäter för att Brå i högre grad ska kunna följa upp implementeringen av lagen (SFS, 2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete som trädde i kraft den 1 juli 2023.

ICA har valt ut frågor som är kopplade till kommunernas samverkan med näringslivet och brott mot företag, samt i övrigt hur kommunerna jobbar med kartläggning, analys och åtgärder mot brott lokalt eftersom det lokala brottsförebyggande arbetet är det mest centrala för att vända utvecklingen i dagligvaruhandeln.

Våren 2024 har de allra flesta kommuner de grundläggande samverkansstrukturerna på plats: 95 procent har strategiska råd och 92 procent samverkansöverenskommelser med relevanta aktörer. Närmare 90 procent av kommunerna har också genomfört kartläggningar av de lokala brottsproblemen. Steget från kartläggning till analys och åtgärder är det färre som tagit. Två av tre kommuner (67 procent) har gjort fördjupade orsaksanalyser men bara 38 procent har tagit fram åtgärdsplaner.

Det här kan ses som en naturlig utvecklingskurva – det tar tid att gå från grundläggande strukturer till mer djupgående analyser och genomtänkta åtgärder.

DIAGRAM 5. Andel kommuner som lever upp till det lagstadgade brottsförebyggande arbetet och hur samverkan med näringslivet ser ut, 2024.

Totalt 67 procent av kommunerna har gjort en analys av orsakerna till de lokala brottsproblemen. Av dessa har närmare 8 procent svarat att de analyserat alla lokala brottsproblem medan närmare 60 procent analyserat vissa lokala brottsproblem.

Källa: Brå:s enkät till kommunerna, 2024.

Endast 15 procent eller 45 av kommunerna lever upp till de lagstadgade kraven och har minst en av samverkansformerna med näringslivet.

NÄRINGSLIVET ÄR BARA MED I STRATEGISKA RÅDET I TRE AV TIO KOMMUNER

Även om kommunerna och förstås polisen har huvudansvaret för det lokala brottsförebyggande arbetet, kan de inte ensamma arbeta effektivt mot brott. Därför betonas ofta vikten av samverkan mellan kommun, polis, näringsliv, civilsamhälle, skolor och socialtjänst för ett framgångsrikt samlat arbete mot brott (Brå, 2025).

Näringslivet hör till de relevanta aktörer som är särskilt viktigt att involvera i det brottsförebyggande arbetet lokalt. En särskild utmaning när det gäller samverkan med näringslivet gäller den strategiska nivån. Trots att nästan alla kommuner har ett strategiskt råd ingår näringslivet endast i 29 procent. Samtidigt rapporterar 80 procent av kommunerna att det har mer praktisk samverkan med näringslivet (se diagram 5).

Glappet mellan strategisk och praktisk samverkan är problematiskt eftersom näringslivets involvering ser ut att vara en förutsättning för att brott mot företag ska uppmärksammas och åtgärdas mer effektivt. Se vidare nedan.

Enligt Brå-undersökningen är orsakerna till den begränsade samverkan (på strategisk nivå) komplexa och ansvaret för att det ser ut så kan inte enbart läggas på kommunerna. Kommunerna tar själva upp tidsbrist hos näringslivsaktörer som ett hinder, särskilt i mindre kommuner. Den typen av utmaningar finns också i samverkan med andra viktiga aktörer som skola, fastighetsägare, polis och civilsamhälle. Ett genomgående tema som kommunerna lyfter som kan göra det svårt att få till samverkan är att "alla" har sina egna prioriteringar och att det ofta saknas både tydliga samverkansstrukturer och personer med uttalat brottsförebyggande uppdrag hos relevanta aktörer.

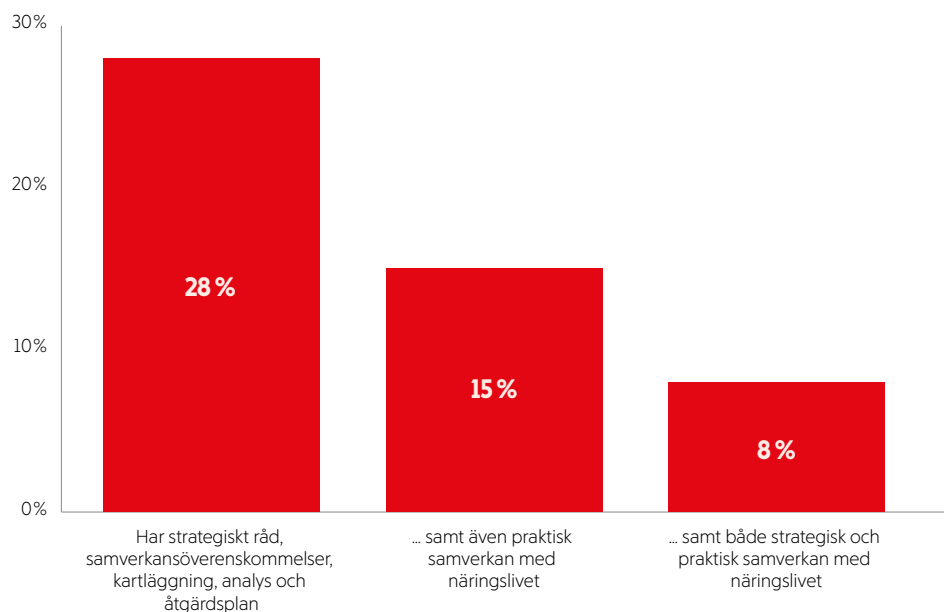
FÅ KOMMUNER LEVER ÄNNU UPP TILL LAGENS ALLA ANSVARSOMRÅDEN

En fördjupad analys av Brå-undersökningen visar att få kommuner våren 2024 har alla fem lagstadgade delar på plats: strategiskt råd, samverkansöverenskommelser, kartläggning, orsaksanalys och åtgärdsplan. Det gäller endast 82 kommuner, vilket motsvarar 28 procent.

När vi lägger till villkoret att kommunen dessutom ska ha någon form av samverkan med näringslivet (antingen strategisk eller praktisk) sjunker andelen ytterligare. Endast 15 procent eller 45 av kommunerna lever upp till de lagstadgade kraven och har minst en av samverkansformerna med näringslivet. Den i särklass vanligaste samverkan är den praktiska.

Ännu färre, knappt var tionde kommun, har båda samverkansformerna med näringslivet samtidigt som de uppfyller alla lagstadgade delar. Det handlar om endast 24 kommuner totalt.

DIAGRAM 6. Andel kommuner som har strategiskt råd, samverkansöverenskommelser, kartläggning, analys och åtgärdsplan samt någon eller båda samverkansformerna med näringslivet, 2024.

Källa: Brå:s enkät till kommunerna, 2024, samt egna bearbetningar.

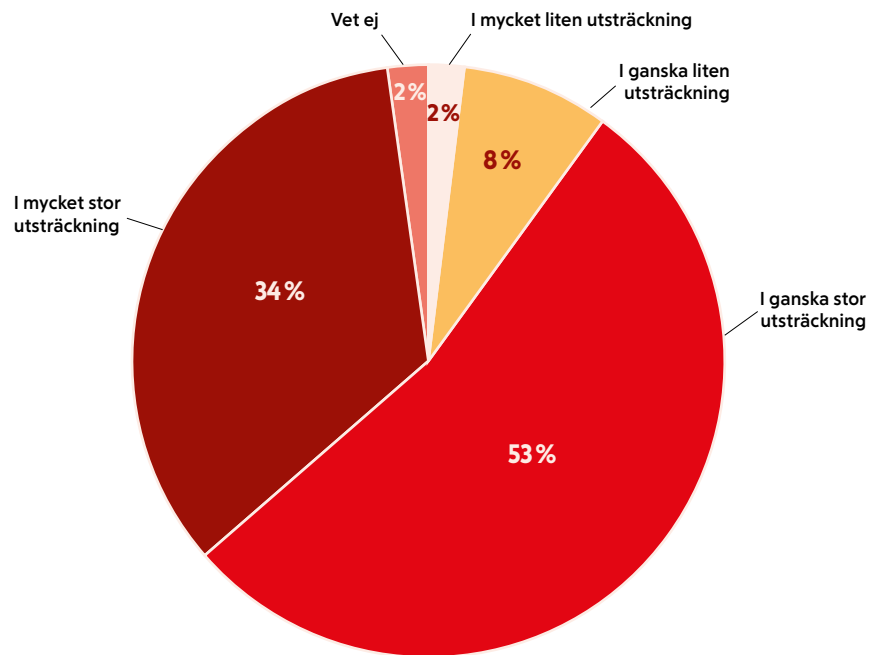
Det lokala brottsförebyggande arbetet befinner sig i en utvecklingsfas. Kommunerna svarar själva i Brå:s undersökning att den nya lagen har gett arbetet ökad legitimitet och högre prioritet på den politiska agendan: det brottsförebyggande arbetet kan inte längre väljas bort. De lyfter särskilt att samverkan med polisen har förbättrats, medan samarbetet med andra aktörer, inte minst med näringslivet, behöver stärkas.

Samtidigt pekar kommunerna på flera utmaningar i sina svar. Den mest påtagliga är resursbristen, särskilt i mindre kommuner där en person ofta måste hantera flera roller samtidigt. Många kommuner efterfrågar därför öronmärkta medel för det brottsförebyggande arbetet.

Kommunerna framhåller också utmaningar med samverkan mellan olika förvaltningar och aktörer där otydliga mandat och strukturer gör samordningen bristfällig, vilket blir särskilt tydligt i arbetet med att ta fram heltäckande lägesbilder. De beskriver även behov av nya kompetenser, särskilt när det gäller att analysera orsaker till brott.

Sammantaget visar kommunernas svar att det lagstadgade ansvaret har lagt en god grund för det brottsförebyggande arbetet, men att det behövs ytterligare stöd för att kommunerna ska kunna förverkliga lagens intentioner fullt ut. Kommunernas egna bedömningar visar att det finns en medvetenhet om att det finns ett gap mellan hur det ser ut 2024 och lagens krav.

DIAGRAM 7. I vilken utsträckning kommunerna bedömer att de arbetar brottsförebyggande enligt det lagstadgade ansvaret, 2024.

Källa: Brå:s enkät till kommunerna 2024.

BARA DRYGT FYRA AV TIO KOMMUNER HAR UPPMÄRKSAMMAT BROTT MOT FÖRETAG

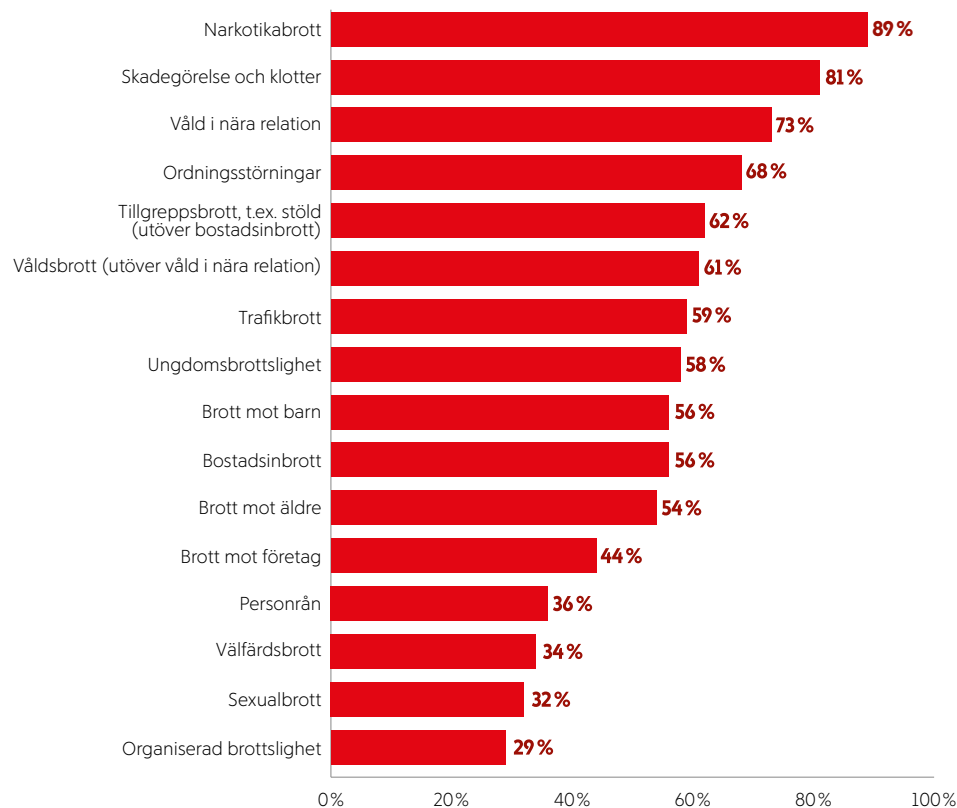
De kartläggningar av de lokala brottsproblemen som kommunerna ansvarar för att ta fram är startpunkten för ett kunskapsinriktat brottsförebyggande arbete. Det är lägesbilderna som lägger grunden för analys och åtgärder mot brott.

Brott mot företag är ett omfattande samhällsproblem, och för dagligvaruhandeln är brottsutsattheten en besvärlig och påtaglig del av vardagen. Trots det får brott mot företag förhållandevis lite uppmärksamhet i kommunernas brottsförebyggande arbete.

Av de 259 kommuner som har genomfört kartläggningar av lokala brottsproblem är det bara 44 procent som specifikt har uppmärksammat brott mot företag. Det motsvarar 113 kommuner.

Utöver det svarar 62 procent eller 160 kommuner att de kartlagt tillgreppsbrott där till exempel stöld ingår. Det är en brottskategori som därmed kan inkludera kartläggning av butiksstöld. Det saknas dock möjligheter att genom Brå-undersökningen gräva djupare i vilka typer av tillgreppsbrott som kommunerna har fokuserat på. Det gör att det är oklart om och i vilken utsträckning de många stölderna i dagligvaruhandeln har uppmärksamats.

DIAGRAM 8. Vilka lokala brottsproblem som har identifierats i kommunernas kartläggningar, 2024.

Källa: Brå:s enkät till kommunerna, 2024, samt egna bearbetningar.

Kommunerna själva pekar på flera utmaningar i kartläggningsarbetet. Det handlar om svårigheter att få fram relevant statistik, problem med att samla in och analysera data såväl som utmaningar i att skapa heltäckande lägesbilder av de lokala brottsproblemen.

Den låga andelen kommuner som kartlägger brott mot företag är särskilt problematisk eftersom just dessa brott utgör en väsentlig del av den lokala brottsbilden, inte minst i dagligvaruhandeln som rapporten visar. Utan relevanta lägesbilder blir det svårt att genomföra orsaksanalyser och utforma träffsäkra åtgärder mot brott. Det riskerar att leda till att dagligvaruhandelns utmaningar med stölder och hot fortsätter att vara en vardag som inte får tillräcklig prioritet i det lokala brottsförebyggande arbetet.

NÄRINGS LIVETS INVOLVERING BIDRAR TILL ATT SYNLIGGÖRA OCH MOTVERKA BROTT MOT FÖRETAG

En del i ICAs analys har varit att se om näringslivets delaktighet i det lokala brottsförebyggande arbetet har betydelse. Därför har vi undersökt om det finns skillnader mellan alla kommuner och de som har både strategisk och praktisk samverkan med näringslivet inom tre fokusområden: kartläggning där brott mot företag har uppmärksammats, åtgärder mot brott mot företag och om kommunerna har vänt sig till näringslivet för stöd i det lokala brottsförebyggande arbetet.³

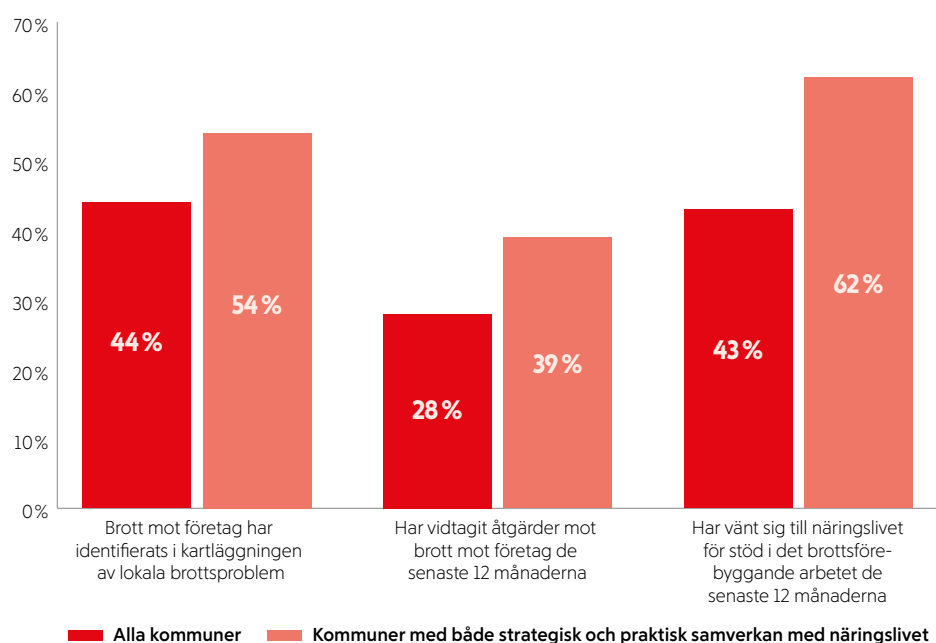
Det är mer sannolikt att brott mot företag identifieras i kartläggningen av lokala brottsproblem när näringslivet ingår i både strategisk och praktisk samverkan. Brott mot företag har uppmärksammats i 54 procent av dessa kommuner jämfört med 44 procent för alla kommuner.

³ Det är sammanlagt 69 kommuner (23 procent) som har både strategisk och praktisk samverkan med näringslivet.

Även om de flesta kommuner inte har en beslutad åtgärdsplan enligt lagens krav, har ändå sammanlagt 272 kommuner svarat att de vidtagit någon form av åtgärder mot brott det senaste året. Åtgärder har enligt Brå-undersökningen riktats i ungefär likartad grad mot individers benägenhet att begå brott och tillfällen och platser där brott begås. När det gäller åtgärder riktade till att motverka brott mot företag ges det större plats när kommunerna samverkar med näringslivet på både strategisk och praktisk nivå. Då uppger 39 procent av kommunerna att de vidtagit åtgärder mot brott mot företag det senaste året. För alla kommuner är motsvarande siffra 28 procent.

Om näringslivet redan samverkar med kommunen i brottsförebyggandet är det också uppenbart lättare för kommunerna att vända sig till näringslivet för stöd i det arbetet. Det är förstås inte ett oväntat resultat eftersom det rimligen är enklare att sträcka ut en hand till de aktörer man redan känner och har knutit till sig.

DIAGRAM 9. I vilken grad brott mot företag har uppmärksammats i kartläggningar och åtgärder, samt i vilken grad kommunerna vänt sig till näringslivet för stöd, 2024.

Källa: Brå:s enkät till kommunerna, 2024, samt egna bearbetningar.

Den strategiska samverkan ser ut att fungera som en hävstång för att lyfta brott mot företag och åtgärder mot dem. Näringslivets involvering på strategisk nivå ser ut att vara ett viktigt villkor för att få större fokus på företagets utsatthet för brott. Det ser därför ut att finnas mycket att vinna både för kommuner och näringslivet när näringslivet involveras i både det strategiska rådet och i praktisk samverkan. Den praktiska samverkan med näringslivet finns i många kommuner medan den strategiska allt för ofta saknas. Det är viktigt att näringslivet i högre grad involveras i kommunernas strategiska råd, inte bara för att synliggöra brott mot företag utan också för att skapa förutsättningar för mer träffsäkra kartläggningar och åtgärder.

JOAKIM ENERSTRAND, ICA NÄRA KALLHÄLL

Att alla vill samma sak är nyckeln i samverkan

Joakim Enerstrand är ICA-handlare i Kallhäll och har sett hur butiksstölderna förändrats över tid. De organiserade stölderna har blivit hans största utmaning, även om han har byggt upp ett välfungerande samarbete med skolor, polis och kommunens näringslivsenhet för att öka tryggheten kring sin butik.

– Vi har dialog med skolor och ungdomar. Vi är delaktiga i olika evenemang som varit betydelsefulla för tryggheten, berättar Joakim. Vi har följt med på skidresor, deltagit vid tv-spelsarrangemang och korvgrillning.

Det handlar om att sprida kunskap om vad stölder innebär för butiken och att ha god kontakt lokalt.

– Vi pratar med ungdomarna i flera årskurser och delar vårt perspektiv, vilket varit mycket uppskattat av skola, lärare och ungdomar.

Det finns en struktur för trygghetsarbetet

Det lokala samarbetet bygger på en samverkansgrupp och ett strukturerat arbetssätt.

– Vi genomför företagsundersökningar om hur ofta vi blir utsatta för brott och om företagsklimatet. Det gör att vi kan identifiera problembilder och skapa konkreta handlingsplaner.

Trygghetsarbetet drivs av kommunens näringslivsenhet som är sammankallande. Näringslivsrepresentanter, polis och kommunpolitiker deltar med en gemensam målbild.

– Bara att vi kan nätverka med varandra har varit viktigt, konstaterar Joakim. Vi genomför trygghetsvandringar där vi tittar på klotter, belysning, nedskräpning – allt som påverkar miljön. Där är det viktigt att fastighetsägare och markägare deltar.

”Problemet är de organiserade stölderna, där de är snabba och vet exakt vad de ska göra.

Samarbetet och arbetsmetoderna har väckt intresse nationellt:

– Vi har varit med på riksdagsseminarium och pratat om vår modell. Men trots framgångsrikt samarbete finns ett problem som kvarstår: de organiserade stölderna.

Vi hänger inte med den organiserade brottsligheten

Det som främst är Joakims huvudbry är de organiserade stölderna. Han menar att de går i vågor och när det har varit som värst har det kunnat vara tre om dagen.

– Vi har inte problem med invånarna och kunderna i vardagen. Det som är problemet är de organiserade stölderna, där de är snabba och vet exakt vad de ska göra.

Joakim säger också att de själva förväntas veta så mycket om brotten. Att de behöver kunna visa hur tjuvarna ser ut och vad de har stulit och helst gripa dem på egen hand, efter kassalinjen med varorna på sig. Han menar att polisen ofta kan identifiera gärningspersonerna men att brotten i princip alltid blir nedlagda och att de aldrig får ersättning för det som stulits.

– Kanske är lagarna uppbyggda så att man inte kan göra något, de är kanske inte uppdaterade till hur mängdbrotten ser ut. Den organiserade brottsligheten har anpassat sig och vi hänger inte med....

Joakim fortsätter att anmäla brott trots att det sällan leder till åtal.

– Vi försöker anmäla allt. Vi lägger tid på dokumentation. Polisen kommer och hämtar en USB-sticka, vilket också känns föråldrat. Sen får vi ett brev om att ärendet läggs ned.

Tillträdesförbudet fungerar inte

Det saknas enligt Joakim även en fungerande tillämpning av tillträdesförbudet, det vill säga möjligheten att förbjuda personer att gå in i butiken.

– Det är ett verktyg som skulle kunna hjälpa oss. Vi ansöker om det och polisen hjälper oss, men vi får konsekvent nej. Anledningarna varierar men ett återkommande skäl är att gärningspersonen inte har blivit dömd för brott i just vår butik, säger Joakim. Detta trots att tidigare anmälningar ofta lagts ner. Det här skapar en ond cirkel där vi varken får rättslig upprättelse eller förebyggande skydd.

Ökad upplevd trygghet men brotten måste tas på större allvar

Trots att stölderna inte har minskat ser Joakim ett stort värde i trygghetsarbetet. En viktig del i det är dialogen och stöttningen från polisen.

– Har trygghetsarbetet minskat stölderna i butiken? Nej, men den upplevda tryggheten har ökat för mig, personalen och kunderna, säger han.

Joakims avslutande budskap om den organiserade brottsligheten är tydligt:

– Den innebär inte bara direkta förluster för oss som företag utan dränerar även samhället på enorma resurser och pengar. Stöldgodset säljs vidare på svarta marknaden, vilket skapar en snedvriden konkurrens för restauranger och livsmedelsbranschen. Dessutom påverkar det vår självförsörjning negativt. När svenska råvaror inte säljs i samma utsträckning förlorar våra bönder långsiktigt, och vi minskar den inhemska livsmedelsproduktionen. Det är en kedjereaktion som slår brett och hårt.

Det är allvarligt när de organiserade tömmer kött- och kaffehyllan på en minut utan att få någon påföljd. Stöldgodset säljs ofta vidare till restauranger och det handlar om stora värden. Vi måste förstå hur mycket pengar det handlar om och ta krafttag mot handeln med stöldgods”

Joakim Enerstrand, ICA Nära Kallhäll

DET FINNS GOD KUNSKAP OM VIKTIGA NYCKLAR I FRAMGÅNGSRIKA SAMARBETEN

Framgångsrikt brottsförebyggande arbete bygger på bred samverkan mellan samhällets olika aktörer. När kommuner, polis, näringsliv, skola, socialtjänst och civilsamhälle arbetar tillsammans skapas förutsättningar för tryggare lokalsamhällen. Men samverkan är inte alltid enkel eftersom många aktörer har egna prioriteringar och begränsat med tid och resurser.

För att lyckas med det lokala brottsförebyggande arbetet krävs flera grundläggande delar. En utvärderingsrapport om Umeå kommuns långsiktiga arbete "Umeå växer tryggt och säkert" (Hanberger & Lindgren, 2021) visar att flera faktorer är viktiga för att nå framgång. Viktiga nycklar är en gemensam lägesbild där alla aktörer delar information och har en gemensam förståelse av problemen, tydliga roller och ansvarsfördelning, kontinuitet i arbetet och snabba kommunikationsvägar när problem uppstår. Avgörande är också att samverkan leder till konkreta åtgärder och inte stannar vid mötesbordet, samt att aktörernas olika perspektiv tas tillvara.

Ett mer konkret exempel på detta som också utvärderas i Hanbergers & Lindgrens rapport är initiativet "Trygga Ålidhems Centrum" som startade med att ICA-handlaren i stadsdelen Ålidhem hösten 2019 kontaktade kommunen och polisen om problemen med stöld och otrygghet. Ett år senare lade en trygghetsöverenskommelse grunden för ett långsiktigt samarbete mellan Umeå kommun, polisen, ICA, Coop och fastighetsägaren Diös.

Till de positiva resultaten hör att samarbetet ledde till förbättrad trygghet både i butikerna och i centrum, bland annat genom åtgärder som bättre belysning, nya entrédörrar, ökad polisen närvaro, nya säkerhetsrutiner och erfarenhetsutbyten. En viktig förändring var även att butikerna systematiskt började anmäla brott (Hanberger & Lindberg, 2021). Samarbetet pågår fortfarande och när ICA-handlaren Jonas Larsson intervjuas i början av 2025, menar han att just samarbetet har bidragit till en trygghet som inte fanns förut.⁴

Handelsrådet (2023) menar att handeln kan spela en avgörande roll för att öka tryggheten i socioekonomiskt utsatta områden genom att aktivt delta i lokala trygghetssamarbeten med polis, kommun och fastighetsägare. Särskilt viktigt är det att dagligvaruhandeln tar en ledande position i att samordna mindre näringsidkare för att stärka hela områdets trygghet och därmed attraktivitet. Det kräver enligt Handelsrådet att dagligvaruhandlarna avsätter resurser för långsiktigt samarbete, involverar medarbetarna i trygghetsarbetet och stärker relationer med lokalsamhället, exempelvis genom att anställa ungdomar från området. När verksamheter anpassas till lokala förutsättningar kan man få en ekonomiskt hållbar närvaro som främjar trygghet och integration.

Det handlar därmed om att parallellt och samtidigt fokusera insatser både på tillfällen och platser där brott begås och individers benägenhet att begå brott. ICA kan bidra till både och.

När det gäller tillfällen och platser där brott begås (situationell brottsprevention) har ICA-handlare unik kunskap om brottsmönster – när, var och hur brott begås i och kring butikerna. Denna information är värdefull för kommunernas lägesbilder och åtgärdsplaner. Handlarna kan rapportera mönster i stöld, identifiera särskilt utsatta tider eller platser och dela erfarenheter av vilka förebyggande åtgärder som fungerar. I det systematiska trygghetsarbetet kan handlarna också bidra genom att anpassa butikers utformning, belysning och övervakning, samt genom att delta i lokala samverkansgrupper med polis och kommun. För att stödja och systematisera lokala samarbeten har ICA genom ICA-handlarnas Förbund utvecklat särskilda så kallade trygghetsöverenskommelser.

4 <https://www.dagligvarunytt.se/i-butik/sakerhet/sa-brot-butiken-den-negativa-trenden-som-natt-och-dag/>.

ICAs trygghetsöverenskommelser

ICA-handlarnas Förbund har tagit fram trygghetsöverenskommelser med fokus på att ICA-handlare som har utmaningar med tryggheten i och kring sin butik lätt ska kunna komma överens med lokala aktörer om att tillsammans verka för ökad trygghet.

Överenskommelsernas syfte är att stärka samarbetet och kontaktytorna mellan de medverkande aktörerna för att skapa tryggare lokalsamhällen och tryggare butiksmiljöer för handlare, anställda och kunder.

I överenskommelserna klargörs de olika aktörers ansvar och vad man åtagit sig att göra, exempelvis vad kommun, polis och handlare åtagit sig. I början av 2025 hade ICA-handlare i 14 kommuner tecknat trygghetsöverenskommelser.

När det gäller individers benägenhet att begå brott kan ICA som samhällsaktör erbjuda praktikplatser och sommarjobb som ger unga en första kontakt med arbetslivet och fungera som positiva förebilder. Ett konkret exempel är också ICAs nya initiativ Påfart ICA. När handlare stödjer lokala idrottsföreningar, skol- och fritidsaktiviteter bidrar de även till det som är meningsfullt för barn och ungdomar (Kemppinen et al, 2020). Den typen av socialt engagemang kan ha långsiktiga brottsförebyggande effekter genom att stärka ungas anknytning till lokalsamhället och ge alternativ till kriminalitet (Wikström, 2023).

Nyckeln till framgång ligger ofta i att se det lokala brottsförebyggande arbetet som en långsiktig investering där näringslivet och inte minst dagligvaruhandeln är en positiv kraft i lokalsamhället.

Påfart ICA – utbildning och praktik för 1 000 personer till 2027

Påfart ICA är ett nationellt initiativ som syftar till att hjälpa personer som står utanför arbetsmarknaden att få arbetslivserfarenhet inom handeln. Genom en kombination av utbildning via ICA-akademin och praktik i ICA-butiker erbjuds deltagarna en väg in i arbetslivet.

Programmet genomförs i samverkan med bland annat Arbetsförmedlingen och ICA runtom i landet erbjuder praktikplatser. Målet är att 1 000 personer ska gå programmet till 2027. Under våren 2024 startade fyra pilotgrupper i storstadsregionerna, med planer på att utöka till fler orter efter utvärdering.

Initiativet bygger vidare på ICAs långa tradition av socialt engagemang och tidigare framgångsrika inkluderingsprojekt, som till exempel ”Vi kan mer” där över 1 800 personer med funktionsvariationer har fått anställning i ICA-butiker.

Dialog och relationer bygger trygghet

På ICA Supermarket i Bergsjön möts kunderna av en annorlunda trygghetslösning. I stället för väktare i uniform har Sofi Hjärne som driver butiken, anställt en kvinna med stor lokalkännedom och erfarenhet av området som kundvärd. Hon är en lokalkändis som många i närområdet känner och respekterar.

– Hon är inte anställd för klassiskt butiksarbete utan för att hjälpa och serva kunderna. Hon arbetar fyra kvällar i veckan och skapar extra trygghet för personalen, berättar Sofi. Det är svårt för alla att vara hotfull mot någon som kunde vara ens egen mamma.

Det här är ett exempel på Sofis okonventionella men effektiva sätt att skapa trygghet i en butik som dagligen drabbas av brott.

Relationer framför konfrontation

När Sofi tog över butiken för sju år sedan fick hon rådet att anställa väktare men hon valde en annan väg.

– Jag tror inte på det. Vi behöver bygga relationer med den generation som växer upp här, säger hon med övertygelse. Det är viktigt att visa respekt för de som bor i området likväl som att de behöver respektera oss som jobbar här.

Sofi har valt dialog före konfrontation och ett exempel på det är att hon bjuder in ungdomarna och pratar om butikens roll i närområdet.

– Vi pratar med de unga direkt, om hur det påverkar oss när någon eller ett gäng kommer in och är högljudda och stör. När man jobbar i butik är man med om många händelser kopplade till hot och våld – och det triggar känslor och kan skapa otrygghet hos personalen, förklarar hon.

Butiken som en del av lokalsamhället

För Sofi handlar trygghetsskapande om att väva samman butiken med lokalsamhället på flera sätt.

– Att lägga pengar på det barn och unga i området vill ha, som en fotbollsturnering, där vi träffar varandra i ett annat sammanhang gör att vi kan bygga relationer, säger hon.

Detsamma gäller möjligheterna till praktik och arbete som butiken erbjuder och där Sofi aktivt vill skapa en inkluderande arbetsplats.

INTERVJU

– Vi är en arbetsplats för alla – hos oss jobbar personer med NPF-diagnoser, personer med lönebidrag och praktikanter. Jag jobbar med dem som är lite "vildare" och oavsett vilken väg de än väljer senare har vi kunnat jobba med självkänsla och att få den första raden i sitt CV.

När butiken sponsrar lokala aktiviteter och erbjuder arbets- och praktiktillfällen skapas flera typer av relationer som lägger en viktig grund för trygghet i lokalsamhället.

Sofi ser detta som en långsiktig investering i trygghet där hon gör det som hon tror är bäst och där hon som ICA-handlare tar ansvar på sitt sätt utan att ta myndigheternas roll.

Ekonomiska och mänskliga kostnader

Även om Sofi fokuserar på dialog och relationsskapande är hon tydlig med de ekonomiska och arbetsmiljömässiga konsekvenserna av brottsligheten.

– Vi utsätts för brott dagligen. Det är stölder som går oss förbi, stölder av organiserade ligor, hot och våld mot personalen.

– Det handlar om väldigt mycket pengar varje år – både det vi blir av med genom stölder och kostnaden för allt trygghetsarbete. Det som handlar om extra personal, utpasseringsgrindar, larmsystem... det är otroligt mycket pengar.

Men det som oroar Sofi mest är personalens arbetsmiljö.

– Den ekonomiska biten är stor och tråkig, men för mig som arbetsgivare är det värre med otryggheten för mina medarbetare. Pengarna är en sak, men att inte ha en trygg arbetsmiljö är sorgligare och viktigare att fokusera på.

Konkreta åtgärder som behövs

Sofi efterlyser flera förändringar för att vända utvecklingen:

– Det tar för lång tid att kunna porta någon från butiken. Processen är för krånglig. Polisen behöver också prioritera de här brotten, säger hon.

ICAs fyra konkreta åtgärder för en tryggare dagligvaruhandel

Med butiker i stort sett i varje kommun runtom i landet vill ICA och alla ICA-handlare vara en del av lösningen på det mycket allvarliga problem som brottsligheten utgör för hela samhället. Otrygghet får aldrig bli en normal del av vardagen. Ingen anställd ska behöva ha en klump i magen inför att gå till jobbet eller känna sig rädd på sin arbetsplats. Kunderna ska kunna handla i en trygg miljö och matbutiken, som ofta är en mötesplats i lokalsamhället, ska fortsätta vara öppen och välkomnande för alla.

Att vända utvecklingen där stölder och hot är vardag i dagligvaruhandeln är inget endast en aktör kan göra – trygghet bygger vi tillsammans, framför allt lokalt. Politiken måste dock hjälpa till och se till att det finns verktyg som fungerar och stöttar trygghetsarbetet. ICA har därför identifierat fyra politiska åtgärder på nationell och kommunal nivå som behövs för att öka tryggheten i och runt butiker såväl som i samhället i stort.

1. Nationell strategi mot organiserade stöldligor. Ligor som begår välplanerade stölder med inriktning på dyra varor är ett led i den organiserade brottsligheten som är mycket lönsam och får flera allvarliga konsekvenser. Det handlar om en kedja av händelser där stölder leder till svarta marknader för stöldgods, vilket i sin tur skapar snedvriden konkurrens för seriösa verksamheter. Det behövs specifika åtgärder som riktar sig mot just denna brottslighet, där polis, kommun, Skatteverket och handlare samarbetar med ett gemensamt mål för att bryta de organiserade stölderna. Vissa kommuner har redan ett framgångsrikt arbete på plats, en nationell strategi kan göra det enklare för fler kommuner att effektivt motverka organiserad brottslighet. Ett träffsäkert arbete skulle inte bara skydda dagligvaruhandeln utan även vara ett viktigt led i bekämpningen av den organiserade brottsligheten i stort.

2. Att dagligvaruhandeln involveras i kommunernas strategiska råd. Näringslivet är i allt för liten grad med i kommunernas strategiska råd för det brottsförebyggande arbetet. För ICA-handlarna är det dessutom särskilt viktigt att just dagligvaruhandeln, som är så central i varje kommun både som mötesplats och arbetsplats, involveras i det lokala arbetet för trygghet. Dagligvaruhandeln är en av de mest brottsutsatta branscherna och därför är ICA-handlarnas kunskaper och erfarenheter särskilt viktiga när det gäller brottsmönster och konsekvenser av brott såväl som för åtgärder mot brott samt tryggare lokalsamhällen.

3. Att stölder tas på större allvar, motverkas och leder till konsekvenser. Utvecklingen går åt fel och håll. Rapporten visar att tre av fyra dagligvaru-butiker utsätts för någon form av brott varje månad och att drygt var tredje ICA-butik utsätts för stölder en vanlig vecka. Stölderna behöver tas på allvar och träffsäkra förebyggande åtgärder komma på plats snarast. Polisens resurser måste prioriteras också till dessa så kallade mängdbrott, som idag i allt för stor utsträckning bara läggs ned. Påföljder behöver ses över och beloppsgränsen för ringa stöld sänkas. Den höga beloppsgränsen innebär i praktiken att ringa stöld ses som bagatellartade brott trots att de är ett stort problem för såväl handlare och personal som samhället i stort.

4. Ett skärpt tillträdesförbud. Ett effektivt förebyggande instrument är möjligheten att porta de som återkommande stjälar i butiker. Det skapar trygghet för personal och kunder samtidigt som det försvårar för den som begår brott, hotar eller trakasserar. Det tillträdesförbud som finns idag fungerar dock inte, utan är ytterst omständligt att ansöka om och ofta blir det avslag. Det behöver bli enklare för butikerna att neka tillträde, för att på så vis ge ökad trygghet för handlare, medarbetare och kunder.

”

Sen är det också samarbetet med skolorna. Min önskan är att skolorna hör av sig om elever som är på glid. Vi som ICA-handlare sitter med möjligheten att erbjuda praktikplatser. Vi kan hjälpas åt att bygga en trygg framtidsgeneration”

Sofi Hjärne, ICA Supermarket Bergsjön

Referenser

Brå (2024). "Skolundersökningen om brott 2023 – Om utsatthet för och delaktighet i brott". Brottsförebyggande rådet, 2024. https://bra.se/download/18.1537f1c6192bd-251bfc10b9/1729842096238/2024_10_Skolundersokningen-om-brott-2023.pdf

Brå (2025). "Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete". Brottsförebyggande rådet, 2025. <https://bra.se/rapporter/arkiv/2025-01-14-samverkan-i-lokalt-brottsforebyggande-arbete>

Hanberger, Anders & Lindgren, Joakim (2021). "Utvärdering av 'Umeå växer tryggt och säkert' – slutrapport". Umeå Centre for Evaluation Research. Evaluation Report, Oktober 2021. <https://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1616179/FULLTEXT01.pdf>

Handelsrådet (2023). "Nya samarbetsformer för främjande av trygg handel i utsatta områden". Forskningsrapport 2023:6. https://handelsradet.se/app/uploads/2023/11/Rapport-2023_64.pdf

Kemppinen, Jesse, Nilsson Lundmark, Eva & Nilsson, Ingvar (2020). "Handlaren och samhället – En analys av handlarnas sociala engagemang".

Regeringen (2017). "Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program". Kortversion av regeringens skrivelse 2016/17:126. Regeringskansliet, Justitiedepartementet.

Regeringen (2024). "Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet". Regeringens skrivelse 2023/24:68. Regeringskansliet, Justitiedepartementet.

SFS 2023:196. Lag om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete. <https://svenskförfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2023-04/SFS2023-196.pdf>

Svensk Handel (2024). "Stölder och brottslighet i handeln 2024". <https://www.svenskhandel.se/api/documents/stolder-och-brottslighet-i-handeln-2024.pdf>

Svensk Handel (2025). "Trygghetsbarometern Helåret 2024". https://www.svenskhandel.se/api/documents/svensk_handel-trygghetsbarometer-arsrapport-2024.pdf

Svenskt Näringsliv (2024). "Brottsbarometern 2024". https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/rapporter/ni4q1h_rapport-brottsbarometern-2024pdf_1223673.html/Rapport+-+Brottsbarometern+2024.pdf

Wikström, H., Per-Olof (2023). När brott blir ett acceptabelt handlingsalternativ – En analys av brottslighetens orsaker och dess implikationer för inriktningen av det brottsförebyggande arbetet. På uppdrag av Stockholms Handelskammare. April 2023.

GODIS

**REKLAMBL
DIREKT I MO**

99:-

